

documents about the development of pedagogical education, contents, forms and methods of work with teachers-philologists, which depended on economic and political changes in the society, language policy, organizational changes in education. The article highlights that besides the regional operation peculiarities, in different years, establishments of the education field reflected in their work general governmental and all-Ukrainian tendencies of contents of postgraduate education. It has been concluded that the depicted periodization of the postgraduate education development of teachers-philologists in the South of Ukraine has a character of a historical-pedagogical reflection.

Key words: periodization and postgraduate education development, teachers-philologists, the South of Ukraine.

Дата надходження статті: «19» вересня 2018 р.

УДК 373.3(477.54)(09) «1803/1917»(043.3)

Щетина Т. П.*

РОЗВИТОК ОСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ ХЕРСОНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ (XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

У статті висвітлено питання розвитку освітньої мережі Херсонської губернії XIX – початку XX ст. Проаналізовано хронологію головних подій в освітянському житті губернії, зокрема в Ананьєві: приходське училище (1816); Бериславі: приходське училище (1839); Бобринецьку: приходське та повітове училища (1843); Богоявленську: приходське училище (1848); Вознесенську: військове училище (1856); Григоріополі: приходське училище (1812); Єлисаветграді: повітове училище (1838), офіцерське кавалерійське училище (1859); передмісті Новій Слобідці: приватне парафіяльне училище (1857); Миколаєві: флотське училище малолітніх юнг (1807), повітове училище (1833), училище для дочок нижніх чинів Чорноморського флоту (1827), трикласне повітове училище (1833), Другий навчальний морський екіпаж (1837), однокласне дівоче училище (1843), школа флотських юнкерів (1851), Південнослов'янський пансіон для навчання південнослов'янської молоді (1862), портова ремісничка школа (1862), чоловіча класична гімназія (1862), елементарна підготовча школа (1862), народна школа грамотності (1863), жіноче училище 1 розряду (1863), морські юнкерські класи (1872), Олександрівське реальне училище (1873), фельдшерська школа (1875), перша жіноча громадська гімназія (1878), чоловіче училище пана Огнева (1879), міська народна школа на хуторі Водопій (1882), міське початкове народне училище (1883), жіноче комерційне училище (1906), учительський інститут (1913); Одесі: грецьке училище (1811), Грецьке торговельне училище (1817), Рішельєвський ліцей (1817), Одеське міське дівоче училище (1817), сирітське чоловіче училище (1834), духовна семінарія (1866); Олександрійську: повітове та приходське училища (1815); Очакові: приходське училище (1857); Тираспольську: повітове училище (1857); Херсоні: духовне училище (1806), військово-сухопутне училище для солдатських дітей (1807), повітове початкове училище (1813), Херсонська губерньська чоловіча гімназія (1815), ланкастерська школа для солдатських дітей (1818), училище для дітей канцелярських служителів (1828), училище торгового мореплавання для підготовки шкіперів, штурманів та кораблебудівельників (1834), пансіон шляхетних дівчат (1855), жіноча прогімназія (1863), земські школи на Військовому форштадті й Забалці (1866), земська фельдшерська школа (1872), земське сільськогосподарське училище (1874), військово-фельдшерська школа (1905), музичні класи (1905). Унаслідок земської реформи 1864 р. в досліджуваний час різнопрофільною стала мережа освітніх установ як для хлопчиків, так і для дівчаток, що сприяло підвищенню рівня грамотності населення в губернії.

Ключові слова: Херсонська губернія, духовні училища, приходські училища, класична гімназія, народні школи, реальне училище, земство.

* © Щетина Т. П.

Активне освоєння завойованих Російською імперією наприкінці XVIII ст. південних земель супроводжувалося не лише їхнім швидким заселенням, створенням нових міст та поселень, а й стрімким розвитком окремих галузей промисловості, аграрного сектора та культурно-освітньої галузі. Особливу значущість для розвитку півдня мали реформи 1802 – 1804 рр., які суттєво змінили не лише його адміністративний устрій, а й життя в цілому. Визначили вони й напрями розвитку культурно-освітньої галузі новостворених губерній, Херсонської зокрема.

Урахування історико-педагогічного досвіду минулого необхідно для успішного реформування сучасної системи освіти, тому метою цієї статті є окреслення основних напрямів культурно-освітнього розвитку Херсонської губернії впродовж XIX ст. Ю. Кузьменко підкреслює, що «свого нового звучання й важливості набувають історико-педагогічні дослідження, оскільки пошук шляхів реформування вітчизняної системи освіти не можливий без урахування помилок й екстраполяції позитивного конструктивного досвіду минулого» [2, с. 253].

Останнім часом окремі питання соціально-культурного розвитку регіонів усе частіше потрапляють до поля зору науковців, про що свідчать захищені дисертації та наукові розвідки (О. Бакуменко, М. Бородіна, А. Гуз, О. Мармазова та ін.). Праці, у яких було б надано результати цілісного аналізу діяльності державних посадовців Херсонської губернії, на сьогодні відсутні, проте знайдено доробки, присвячені вивченню діяльності новоросійських генерал-губернаторів, воєнних та цивільних губернаторів (С. Водотика, Л. Левченко, А. Карпова, Е. Куліковська, П. Носов та ін.).

Натомість кількість невикористаних джерел з цієї теми є на сьогодні величезною. Діяльність губернських інституцій відбито в друкованих звітах, інформаціях, аналітичних оглядах, насамперед, в актах центрального уряду та інших офіційних матеріалах, що друкувались у Зводі законів Російської імперії, а також у місцевих виданнях, тому мета статті - на основі аналізу вищезгаданого інформаційного контенту висвітлити розвиток освітньої мережі Херсонської губернії в XIX – на поч. XX ст.

В історичних документах можна знайти відомості про створення в 1802 р. Миколаївській губернії, проте з деяких причин, зокрема природно-кліматичної та соціально-побутової доцільності, указом Сенату 1803 р., центр Миколаївської губернії було перенесено з міста Миколаєва до Херсона. Херсонська губернія була досить великою: об'єднувала територію, що межувала з Київською, Полтавською, Катеринославською, Подільською та Бессарабською губерніями й за розмірами посідала 16 місце серед інших губерній. Адміністративно Херсонська губернія складалась із чотирьох повітів: Єлисаветградського, Ольвіопольського, Тираспольського й Херсонського, кількість яких згодом зростає до шести: у 1806 р. приєднався Олександрійський, у 1825 р. – Одеський, у 1828 р. – Бобринецький і у 1834 р. – Ананьєвський (Ольвіопольський і Бобринецький повіти пізніше були об'єднані з іншими). До складу Херсонської губернії входили 18 міст, у тому числі Одеса та Миколаїв із передмістями, Одеським градоначальством та Миколаївським військовим губернаторством. Херсонська губернія входила до складу Новоросійського генерал-губернаторства.

Із 1865 р. Херсонська губернія почала активно розвивати освітню мережу. Першим навчальним закладом, відкритим після створення Херсонської губернії, стало духовне училище, засноване 1806 р. в Херсоні, у якому мали право навчатися іноземні поселенці. За призначенням духовні училища – навчальні заклади початкової освіти – мали готувати осіб для вступу до семінарій. У складі училища було 4 класи: перший – підготовчий, у якому навчали читати й писати; у трьох наступних – російській граматиці, катехізису, арифметиці й чистопописанню російською, латинською та грецькою мовами, географії, священній історії, церковному статуту та співам. Діти духовенства обов'язково мали проходити навчання в духовних училищах. Для дітей мирян, з метою отримання початкової освіти та підготовки до вступу до повітових

училищ створювались приходські училища, які були однокласними та двокласними (створювались з 1828 р.). В однокласних вивчали Закон Божий, церковний спів, лист, арифметику, читання. У двокласних школах, крім цього, вивчалася історія. Приходські училища згодом відкрились у Григоріополі (1812 р.), Олександрійську (1815 р.), Ананьєві (1816 р.), Бериславі (1839 р.), Бобринецьку (1843 р.), Богоявленську (1848 р., відкрито вдовою генерал-майора Рипнінського власним коштом), Очакові (1857 р.).

1807 р. в Херсоні було відкрито військово-сухопутне училище для солдатських дітей, а також засноване флотське училище малолітніх юнг у Миколаєві для освіти дітей матросів; їх навчали за ланкастерською системою російської грамоти та арифметики.

У 1811 р. в Одесі при церкві Святої Трійці було засновано грецьке училище, у якому навчали в тому числі й російської мови.

У 1813 р. у Херсоні було засновано повітове початкове училище, яке існувало на підставі статуту навчальних закладів 1804 р., мало дворічний курс навчання та готувало до вступу до гімназій. Повітові училища були безстановими, учні вивчали Закон Божий, священну й церковну історію, російську мову, арифметику, геометрію географію, історію російську й загальну скорочену, чистописання, креслення і малювання. Окрім Херсона, повітові училища відкривалися в Олександрійську (1815 р.), Миколаєві (1833 р.), Єлісаветградську (1838 р.), Бобринецьку (1843 р.), Тираспольську (1857 р.).

1815 р. відкрилася Херсонська губернська чоловіча гімназія. Складалася з 4-х класів, які були продовженням класів повітового училища, відкритого в 1813 р. 1834 р. на базі гімназії був заснований Шляхетний пансіон. У 1861 р. при 1-й чоловічій гімназії були відкриті землемір-таксаторські класи для підготовки приватних землемірів і таксаторів. Із введенням у дію Статуту гімназій і прогімназій 1871 р. гімназія перетворена у восьмикласну [4, с. 135].

У 1817 р. було засновано «Грецьке торговельне училище Одеси». Цього ж року в Одесі почались заняття й у Рішельєвському ліцеї. Ліцей спочатку складався з п'яти відділень із дворічним курсом для кожного. Навчання в них поділялася на три «освіти»:

I. Підготовча освіта: 1-й клас ліцею (вивчення Закону Божого, російської граматики, російської історії, географії та арифметики) – від 8 до 10 років. II. Літературна освіта: клас граматики – від 10 до 12 років; клас словесності – від 12 до 14 років; клас риторики – від 14 до 16 років. III. Освіта у вищих науках (вивчення математики, фізики, механіки, логіки, метафізики, природного і народного права, фортифікації і артилерії) – від 16 до 18 років. Для дітей бідних батьків призначалися зовнішні класи ліцею, де навчання було безкоштовним і проводилося за тією ж програмою і тими ж викладачами, що й у «внутрішньому ліцеї», але протягом 8 років і обов'язково окремо від пансіонерів ліцею.

Крім Рішельєвського ліцею, у 1817 р. було засновано Одеське міське дівоче училище. У ньому могли вчитися безкоштовно дівчата з усіх вільних станів. Училище не було звичним для того часу пансіоном: дівчатка в ньому не жили, а приходили на уроки (за зразком сучасних шкіл). У 1835 р. училище було передано в підпорядкування навчальних закладів Відомства імператриці Марії.

1818 р. в Херсоні було відкрито ланкастерську школу для солдатських дітей, у якій навчали Законові Божому, основам граматики та арифметики й ремеслам.

1827 р. в Миколаєві відбулося урочисте відкриття училища для дочок нижніх чинів Чорноморського флоту. Приймались дівчата від 6 до 10 років, в училищі вони знаходились з 7.00 до 19.00, тому для них було передбачено харчування (їжа готувалась самими ученицями, інші обов'язки прислуги вони також виконували самостійно). Дівчат навчали рукоділля, хатнім та домашнім справам, деяким ремеслам, а також письму та арифметиці. Передбачалось також церковне виховання. Училище працювало на підставі положення про дівочі училища Миколаєва та Севастополя 1826 року [5, с. 603].

1828 р. в Херсоні засноване училище для дітей канцелярських служителів, підпорядковане Міністерству внутрішніх справ і створене з метою виховати здатних канцелярських чиновників для громадської служби. У ньому викладалися ті ж самі науки, що й у гімназіях, і, крім того, російське законодавство. Після закінчення курсу вихованці призначалися до цивільної служби, відповідно до успіхів у науках, на місця канцелярських чиновників.

1833 р. в Миколаєві відкрилося трикласне повітове училище.

У 1834 р. в губернії відкрились одразу декілька навчальних закладів – приватний жіночий пансіон Мотрони Васильєвої, приватний жіночий пансіон Гартнер, приходське дівоче училище та чоловіча школа при лютеранській церкві. 1834 р. в Херсоні було створено училище торгового мореплавання для підготовки шкіперів, штурманів та кораблебудівельників.

1837 р. в Миколаєві заснований Другий навчальний морський екіпаж, що складався з однієї артилерійської роти й чотирьох флотських рот. 1843 р. відкрито однокласне дівоче училище, яке також надало початкову освіту, а в 1851 р. в Миколаєві для юнкерів Чорноморського флоту, прикомандированих до Другого навчального морського екіпажу, відкрита школа флотських юнкерів.

1855 р. в Херсоні було відкрито перший жіночий навчальний заклад – пансіон шляхетних дівчат. Пансіон був відкритий за програмою повітового училища (2-го розряду). Курс навчання розраховувався на шість років, хоча класів було 4 (три основних й один підготовчий). Підготовчий і перший класи були з дворічними курсами. У 1864 р. пансіон був перетворений у приватну гімназію, а через три роки вона отримала статус громадської. Гімназія включала шість основних і два підготовчих класи. У 1866 р. при закладі було відкрито педагогічний клас з теоретичної та практичної підготовкою. Але він проіснував лише один рік у зв'язку з отриманням гімназією статусу громадської. З цього часу жіноча гімназія була взята під опіку піклувальної ради, яка з 1871 р. отримала право іменуватися Піклувальною радою херсонських жіночих Маріїнської гімназії і Маріїнсько-Олександрівської прогімназії. У 1870 р. в гімназії відкрито VII клас, а в 1885 р. відновлений педагогічний VIII клас. Тоді ж навчальному закладу було присвоєно найменування Маріїнської на честь найяснішого імені імператриці Марії Олександрівни.

Окрім вищеперерахованих навчальних закладів, за записами О. Шмідта, у середині століття працювали також школа при реформатському молитовному будинку; школа при Євангелістсько-лютеранській церкві, чотири чоловічі школи при римсько-католицьких церквах у Херсоні, Одесі, Миколаєві та м. Северинівці Одеського повіту; сирітське чоловіче училище при міській лікарні в Одесі, куди приймалися діти-сироти різних звань і виховувались, залежно від здібностей, звідси вихованці вступали для остаточної освіти в гімназію й лицей; сирітське чоловіче училище, засноване в 1834 р. жіночим благодійним товариством при будинку піклування сиріт; приватне парафіяльне училище, відкрите в передмісті Нової-Слобідки в 1857 р. священником Стефаном Рудковським; чотири чоловічих пансіони; шість чоловічих шкіл, утримуваних приватними особами; вірменське училище, фінансоване за рахунок вірменського суспільства; міське дівоче училище для дітей різних станів, утримуваних за рахунок міста; сирітське жіноче училище, засноване в 1834 р. жіночим благодійним товариством при будинку піклування сиріт; дванадцять жіночих пансіонів; три караїмських училища в Херсоні, Одесі та Миколаєві; єврейські навчальні заклади в Херсонській губернії, підлеглі шести особливим комісіям, 1-го розряду 116 шт. і 2-го розряду 142 шт. До «міністраства казенных имуществ» 1853 р. відносилось 14 чоловічих училищ та 11 дівочих училищ.

Військове міністерства також брало участь в освітній діяльності Херсонської губернії. У 1856 р. були скасовані всі кантоністські школи і замість них для приготування писарів ухвалено рішення заснувати у Вознесенську військове училище на 250 учнів.

В училище мали право вступати вчитися за казенний кошт сини дворян, нижніх чинів не молодші 12 і не старші 16 років, які мали задовільне здоров'я. Хлопці від 12 до 14-років приймалися без іспиту, а 14-річні і старші повинні були вміти читати й писати. Курс навчання тривав 5 років і складався з 4 класів: підготовчого (два роки), нижнього, середнього і верхнього. Викладалися предмети: Закон Божий, російська мова, арифметика, алгебра, геометрія, короткі російські історія і географія, законодавство, чистописання, малювання й ситуація. Після закінчення курсу учні військового училища зобов'язані були прослужити 10 років, представники дворян та інших станів до 1 і 2 розрядів – 12 років. У 1859 р. в Єлисаветграді відкрито офіцерське кавалерійське училище. Крім того, у всіх частинах військово-сухопутного відомства у вільний від службових занять час було зобов'язано займатися навчанням нижніх чинів грамоти, письму і – найбільш здібним – першим правилам арифметики.

Така ситуація склалася до середини XIX ст. Наступним переломним моментом для розвитку освіти регіону став початок 60-х рр. та впровадження земської реформи середини 60-х.

1862 р. уряд Російської імперії ухвалив рішення про заснування в Миколаєві Південнослов'янського пансіону для навчання південнослов'янської молоді – сербів, болгар, чорногорців, які здобували середню освіту за кошти державної скарбниці в різних містах Росії.

1862 р. в Миколаєві для колишніх юнг Другого навчального екіпажу відкрита Портова ремісничя школа, яка проіснувала до 1914 р. Поділялася на 3 відділення: малолітня школа, середня та старша. У першому відділенні навчали молитвам, читанню, письму, першим двом правилам арифметики та рахуванню на рахівницях; у другому засвоювали Закон Божий, російську мову, арифметику та креслення; в третьому – Закон Божий, російську мову, початки геометрії, фізику, механіку в застосуванні до адміралтейської майстерності та креслення. Крім того, учням також могли викладати загальні поняття та події з історії та географії [6].

1862 р. в Миколаєві заснована чоловіча класична гімназія, яка на початку свого існування складалася лише з двох класів [3]. Цього ж року була створена елементарна підготовча школа. Створювалась вона для оволодіння елементарними знаннями наук. Приймались діти обох статей віком від 5 до 7 років. Усього в школі було 4 класи, перший уважався підготовчим. Згодом до школи стали брати дітей до 9 років. Школа готувала хлопчиків до вступу в 1 клас класичних гімназій та 2 клас реальних училищ чи військових гімназій, а дівчат – до вступу в 2 клас жіночих гімназій. При школі також був пансіон.

1863 р. в Херсоні була відкрита жіноча прогімназія, яка з 1867 р. стала гімназією, а у Миколаєві було відкрито першу в місті народну школу грамотності та жіноче училище 1 розряду.

Народні школи грамотності швидко стали найрозповсюдженішим типом народної освіти. Навчалися в них діти, починаючи з семи років. До програми навчання входили Закон Божий (щоденні молитви), священна історія Старого Заповіту, пояснення символів віри та десяти заповідей, ознайомлення з церковним богослужінням, читання церковного та громадського друку, письмо, 4 правила арифметики та поняття дробу, церковний спів.

Жіноче училище було відкрито як училище 1-го розряду, а через рік (1864 р.) воно було прийняте під покровительство імператриці Марії та перейменоване в Маріїнську гімназію. В училищі викладалися Закон Божий, російська мова, чистописання, арифметика і математика, історія, природничі науки, географія, німецька та французька мови, малювання, співи, танці. Випускниці гімназії отримували звання домашньої вчительки або наставниці з одного чи декількох предметів.

Важливою історичною подією для розвитку освіти регіону стала земська реформа, яка дозволяла створювати органи самоуправління, – земства. За роки свого існування

земства значно поліпшили рівень освіти на місцях, стала розвиватися регіональна економіка та охорона здоров'я, управління країною стало простішим, оскільки вищі органи були звільнені від необхідності вирішувати дрібні побутові питання [1, с. 211-230]. Починаючи з 1870 р., земствами почали створюватися земські школи. Земські школи – початкові, а згодом – і середні та професійні школи. Земські школи засновувалися переважно в селах. Вони мали спочатку трирічне навчання, з 1890 рр. – чотирирічне, під кінець існування земств – деякі мали семирічне навчання. Діяльність регулювалася «Положеннями про початкові народні училища» 1864 і 1874 рр. [7]. У школі викладали російську мову й чистописання, арифметику в найпростішому викладі, Закон Божий і церковнослов'янську мову, церковний спів. Основним завданням школи визнавалося повідомлення учням стійких навичок грамотності. Навчанням у школі займалися постійно зайняті народні вчителі й книжники-священники. У школі навчалися діти обох статей без обмеження за станом і віросповіданням. Навчалися в земських школах зазвичай діти віком 8 – 12 років. Навчання було безкоштовним.

Такі школи були створені земством 1866 р. в Херсоні для дітей трудового населення на Військовому форштадті і Забалці.

Того ж року було відкрито єврейську духовну семінарію в Одесі (пропрацювала до 1930 р.).

1872 р. відкрилася Херсонська земська фельдшерська школа. У 1872 р. в Херсоні розпочав свою діяльність перший у Херсонській губернії спеціалізований медичний заклад – земська фельдшерська школа. У школу приймалися хлопці віком від 14 до 20 років, які володіли російською мовою й склали вступні іспити. Усі випускники служили фельдшерами від товариства Червоного Хреста. У 1905 р. в Херсоні відкрито військово-фельдшерська школа, яка проіснувала до 1922 р.

1872 р. в Миколаєві були засновані Морські юнкерські класи, які готували гардемаринів для суден Чорноморського флоту. А 1873 р. відкрито Олександрійське реальне училище.

1874 р. відкрилося Херсонське земське сільськогосподарське училище.

1875 р. при Миколаївському морському госпіталі була заснована фельдшерська школа, у яку приймали підлітків віком від 12 до 16 років. Після закінчення навчання їм присвоювали звання фельдшера й зараховували на 10 років на дійсну військову службу на флот.

1878 р. в Миколаєві на базі приватного жіночого училища 1-го розряду Марії Карлівни Панфьорової була відкрита перша жіноча громадська гімназія. 1879 р. було засноване чоловіче училище пана Огнева, призначене для підготовки хлопчиків в молодші класи гімназій і реальних училищ. 1882 р. на хуторі Водопій була відкрита міська народна школа, а 1883 р. в Миколаєві відкрилося міське початкове народне училище.

На початку ХХ ст. в центрі губернії зростала кількість навчальних закладів, збільшувалися кошти, що виділялися з міського бюджету на освіту. У 1901 р. в місті діяло 15 початкових шкіл (разом з хуторами), у яких навчалися 2117 дітей (1195 хлопчиків і 922 дівчинки) від 7 до 14 років. У 1906 р. працювали 17 початкових шкіл, з них 10 – у місті. Навчалися 2627 учнів (1973 – у місті, 654 – на хуторах). У 1909 р. В місті 19 початкових шкіл (9 – на хуторах). У 1911 р. в місті було 13 початкових шкіл: Пушкінська, Некрасівська, Володимирівська, Тургеневська, Забалківська, 1-ша Забалківська, 2-га Забалківська, Гоголівська, Карантинострівна, Військово-форштадська, Суворовська (на Військовому форштадті), Кольцовська (на Військовому форштадті). Усього в 1911 р. В місті було 24 початкових школи (міські, церковні, приватні). Було відкрито музичні класи, які згодом перетворилися на музичне училище (1905 р.).

У Миколаєві в 1906 р. було відкрито жіноче комерційне училище, 1913 р. було засновано учительський інститут.

Підбиваючи підсумки, варто зауважити: у період ХІХ – поч. ХХ ст. відбувався

активний розвиток освіти в Херсонській губернії. Цьому, зокрема, сприяла земська реформа 1864 р. Було уведено нові інститути місцевого управління (губернські й повітові земства, губернські й повітові земські збори та земські управи), що стало стимулом для розвитку її освітньої мережі. З'явилися різнопрофільні освітні установи як для хлопчиків, так і для дівчат, що сприяло підвищенню рівня грамотності населення в губернії.

Перспективними для подальших наукових розвідок вважаємо окреслення специфіки організації освітнього процесу початкової школи в Херсонській губернії.

Література:

1. Земская реформа: Реформы Александра II / сост. и авт. предисл.: О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая. Москва: Юридическая литература, 1998. 464 с.
2. Кузьменко Ю. В. Професорсько-викладацький склад педагогічних інститутів України (друга половина ХХ ст.). *Педагогічний альманах*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. Вип. 35. С. 253-259.
3. Очерки истории культуры Южного Прибужья: (От истоков до начала ХХ в.): монографія в 3 кн. Николаев: Тетра. Кн. 1: Из прошлого культурной жизни на Николаевщине. 2000. 235 с.
4. Пиворович В. Б. Улицами старого Херсона: альбом. Херсон: Вирлич М. А. «Персей», 2002. 196 с.
5. Полное собрание законов Российской империи. Собрание Первое. 1649-1825 гг. В 45 т. Санкт-Петербург: Тип-ия. II отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. Том. XXVII. 1802-1803. СПб, 1830. 1214 с.
6. Положение о Ремесленной школе в николаевском порте. 25 июня 1862 года. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/hudtvoru/32/9.pdf>
7. Рождественский С.В. Исторический обзор деятельности Министерства Народного Просвещения. 1802-1902. Санкт-Петербург: Гос. типография, 1902. 785 с.

Shchetyna T. P.

DEVELOPMENT OF THE EDUCATIONAL NETWORK OF KHERSON PROVINCE (XIX – BEGINNING OF THE XX CENTURY)

The article highlights the issue of the development of the educational network of the Kherson province in the beginning of the XIX – in the beginning of the XX century. There was presented chronology of the educational life of the province, in particular in Ananyev: parish school (1816th); in Berislav: parish school (1839th); in Bobrynetsky: parish and district school (1843rd); in Epiphany: parish school (1848th); in Voznesensk: military school (1856th); in Grigoriopol: parish school (1812th); in Elisavetgrad: district school (1838th), an officer cavalry school (1859th); in Novaya Slobidka suburn: a private parish school (1857th); in Nikolaev: a naval school of juvenile juveniles (1807th), a district school (1833rd), a school for daughters of the lower ranks of the Black Sea Fleet (1827th), a three-class district school (1833rd), the Second Marine Crew (1837th), a single-class maiden school (1843rd), the School naval cadets (1851st), South Slavic boarding school for South Slavic youth (1862rd), Port craft school (1862rd), men's classical gymnasium (1862rd), the elementary preparatory school (1862rd), folk school of literacy (1863rd), the 1-grade women's school (1863rd), Marine Cadet Classes (1872 rd), Aleksandrovskiy Real e-learning (1873rd), medical assistant's school (1875th), the first women's public gymnasium (1878th), the men's school of Mr. Ognev (1879th), the town's public school on the farm Vodopoy (1882rd), the urban primary public school (1883rd), the women's commercial school (1906th), Teacher's Institute (1913rd); in Odessa: Greek School (1811th), Greek Trade School (1817th), Richelieu Lyceum (1817th), Odessa City Maiden School (1817th), Orphan Men's School (1834th), Theological Seminary (1866th); in Alexandria: district and parish schools (1815th); in Ochakov: parish school (1857th); in Tiraspol: district school (1857th); in Kherson: religious school (1806th), military land school for soldier children (1807th), district primary school (1813th), Kherson provincial men's gymnasium (1815th), Lancaster school for soldier children (1818th), school for children of clerical servants (1828th), school of merchant shipping for training skippers, navigators and shipwrecks (1834th), boarding house for noble girls (1855th), women's

gymnasium (1863rd), Zemsky schools at the Military fordstadt and Zabalka (1866th), Zemsky feldsher school (1872rd), Zemsky agricultural School (1874th), Military Feldsher School (1905th), music classes (1905th). As a result of the Zemsky reform in 1864, the network of educational institutions for boys and girls became multidisciplinary, what contributed to increasing the literacy rate of the population in the province.

Key words: Kherson province, religious schools, parish schools, classical gymnasium, folk schools, real college, zemstvo.

Дата надходження статті: «05» вересня 2018 р.